

SUCESIVELE MODIFICĂRI ALE ORDONANȚEI 43/2000¹ ȘI PROTECȚIA PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC

Ioana Bogdan Cătănicu

Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca

Dans le cadre des manifestations Zilele Academice, 2006, j'ai présenté aux chercheurs du département – Science juridiques – les propositions formulées pour la modification de l'Ordonance gouvernementale 43/2000, initiée par le Ministère de la Culture et des Cultes.

Les changements proposés ont eu le but de mettre le patrimoine archéologique sous la protection d'une loi rédigée en termes claires et fermes, en accord avec la législation mondiale et européenne. Les propositions ont été formulées après l'étude des modifications successives de l'Ordonance émise en 2000 pour accomplir un vide de législation, créé en 1990.

L'analyse des modifications faites en 2001, 2003 et en 2006 nous a permis de faire des observations, non toujours optimistes, à l'égard des possibilités offertes par la loi de protéger réellement le patrimoine archéologique national, spécialement cel encore non identifié. J'espère qu'en publiant partiellement les observations relatives aux changements législatifs, les juristes et les spécialistes auront la possibilité d'apprécier le besoin de mesures pour une vraie protection du patrimoine archéologique. Je présente en parallèle, pour exemplifier mes observations, les énoncés modifiés dans le temps d'une partie des articles bien importants de l'OG 43/2000 et aussi les propositions que nous avons faites.

Patrimoniul arheologic reprezintă singura mărturie pentru o lungă perioadă a istoriei străvechi și o sursă esențială pentru o serie de fenomene sociale, culturale și economice, pe parcursul întregii evoluții a societății umane. Patrimoniul arheologic este totalitatea vestigiilor activității umane, desfășurate de-a lungul secolelor, și reprezintă locul unde, indiferent de natură, s-a dezvoltat viața umană, structurile și resturile de orice natură ale acestora aflate la suprafață, în sol sau sub apă, la fel ca și materialul care îi este asociat².

¹ Guvernul României, *Ordonanță* (nr. 43 din 30 ianuarie 2000) *privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 45 din 31 ianuarie 2000.

² *Carta pentru protecția și gestiunea patrimoniului arheologic*, adoptată la conferința ICAHM, ICOMOS, Lausanne, 1990, art. 1. În continuare, în această lucrare ea va apărea cu titlul *Charte de Lausanne*.

Patrimoniul arheologic este perisabil și de neînlocuit; el este supus în permanență distrugerii din cauze naturale, prin activitatea umană contemporană: agricultură, amenajarea teritoriului, construcții urbane sau rutiere, dar și prin cercetări clandestine sau neștiințifice, trafic de obiecte antice etc. (*Charte de Lausanne*, art. 2)

Până în 1999, în România nu a existat o reglementare juridică privind patrimoniul arheologic, care era inclus în patrimoniul cultural, neglijându-se trăsăturile sale particulare. Este de subliniat și faptul că a lipsit (până în 2005) recunoașterea juridică a profesiei de arheolog, ceea ce a avut urmări grave pentru învățământul și politica de distribuire a personalului de specialitate în instituțiile cu acest profil; încă în 1977, Institutul de Arheologie din București a făcut demersuri pentru a se introduce specialitatea „arheolog” în nomenclatorul de profesii.

Patrimoniul arheologic se poate cunoaște doar prin investigații arheologice. Arheologia s-a constituit într-o știință la granița dintre științele tehnice și cele umaniste, cu metode proprii de mare rafinament și complexitate, care trebuie însușite sistematic de toți cei implicați în activitatea privind patrimoniul arheologic.

Numai prin cercetări arheologice cu metode moderne și de teren se poate alcătui și trebuie alcătuit un inventar al siturilor arheologice, se poate face o clasificare a vestigiilor în funcție de importanța istorică, valoarea artistică etc. Cercetarea arheologică trebuie valorificată prin publicarea rezultatelor în lucrări de specialitate, (dar și) de popularizare și prin crearea de parcuri arheologice, expunere în muzee sau prin reconstituirea parțială sau totală a monumentelor.

Valorificarea rezultatelor cercetării arheologice este un mijloc foarte important de educare a publicului și este un potențial de creștere a interesului pentru turismul cultural, constituindu-se într-o sursă de venituri, deloc de neglijat.

În protecția patrimoniului arheologic trebuie să fie implicate, sub diferite forme, Academia Română, Ministerul Culturii, Ministerul Educației, Ministerul de Interne și departamentele Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului și Turismului, precum și administrațiile locale în raza cărora se află respectivele situri sau monumente.

Până la apariția ordonanței 43/2000, protecția patrimoniului arheologic era, explicit sau implicit, prevăzută în art. 135, alin. 4 din Constituția României (1991), în Legea 18/1991 (art. 5; art. 57, alin. 3; art. 71, alin. 1; art. 86 și art. 96)³, Legea 50/1991 (art. 3, lit. b; art. 7, lit. a)⁴ și Legea 41/1995⁵.

³ Parlamentul României, *Legea* (nr. 18 din 19 februarie 1991) *fondului funciar*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 37 din 20 februarie 1991.

⁴ Parlamentul României, *Lege* (nr. 50 din 29 iulie 1991) *privind autorizarea executării construcțiilor și unele măsuri pentru realizarea locuințelor*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 163 din 7 august 1991.

⁵ Guvernul României, *Ordonanță* (nr. 68 din 26 august 1994) *privind protejarea patrimoniului cultural național*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 247 din 31 august 1994, aprobată prin *Legea* nr. 41 din 24 mai 1995 („M.Of. al României”, Partea I, nr. 105 din 30 mai 1995).

Ordonanța 43/2000 a fost un act de o mare oportunitate și a permis intervenții salvatoare în multe cazuri de agresiune a patrimoniului arheologic. Graba adoptării acesteia justifică unele dintre imperfecțiunile ei, care însă nu au fost remediate prin sancționarea, ca Lege, în 2001⁶ și modificarea NEJUSTIFICATĂ din 2003⁷. Am considerat salutară dorința de revizuire⁸ a ordonanței în 2005, socotind necesară îmbunătățirea prevederilor ei cu scopul de a eficientiza protejerea patrimoniului arheologic și de a le aduce în consonanță cu convențiile și recomandările europene sau UNESCO; propunerile Ministerului Culturii și Cultelor (MCC) au fost însă de o calitate îndoielnică și a fost necesar să pregătim amendamente sau reformulări, care sunt prezentate în *tabelul 1* (proponeri și schimbări succesive ale ordonanței 43/2000)⁹.

Ultima schimbare, în 2006, a Ordonanței 43/1999 – *Legea 258/2006*¹⁰ – a fost făcută doar pentru a anula pe cât posibil rostul acesteia – salvarea patrimoniului arheologic și ridicarea arheologiei românești la nivel european. În textul ce urmează vom face referire doar la articolele modificate prin *Legea 258/2006*.

De la bun început, formulările din Ordonanța 43/2000 (art. 2 și 5) și toate legile care au modificat-o au fost restrictive, considerând că patrimoniul arheologic este *doar cel clasat și cercetat*.

Definiția patrimoniului arheologic a devenit în *Legea 258/2006*, prin modificarea articolului 2, b. 1., mai amplă, dacă luăm în considerare că în „Repertoriul arheologic” sunt incluse toate semnalările de descoperiri făcute de-a lungul timpului. Astfel el este mult mai complet decât „Lista Monumentelor”,

⁶ Parlamentul României, *Lege* (nr. 378 din 10 iulie 2001) *pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 394 din 18 iulie 2001.

⁷ Parlamentul României, *Lege* (nr. 462 din 12 noiembrie 2003) *pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 820 din 19 noiembrie 2003.

⁸ Am fost surprinsă la *Sesiunea anuală de rapoarte* de la Mangalia din 2005, după ce prof. Mircea Babeș și-a expus punctul de vedere asupra legislației de specialitate, să aud că discuția este întârziată, căci s-au solicitat pe site-ul MCC, cu ceva timp în urmă și cu termenul deja expirat, propuneri de schimbare a ordonanței 43/2000... Or, cel puțin cei care, din 1990, au fost angajați în campania de *impunere a nevoii de a se face o legislație specifică pentru arheologie* ar fi trebuit consultați.

⁹ Acest tabel este o parte din tabelul cu propunerile Academiei Române, prezentat comisiilor de specialitate ale Parlamentului; evident, la acea oră în rubrica finală unde acum sunt prevederile *Legii 258/2006* erau propunerile făcute de Ministerul Culturii și Cultelor. Din păcate însă, la aceste comisii s-a produs o perturbare, prin care s-a prezentat o propunere fără relevanță, care a fost eliminată fără dificultate, astfel că au fost adoptate propunerile MCC. Aici, am ales doar câteva exemple din care reiese, credem foarte clar, ineficiența modificărilor recente ale Ordonanței 43/2000.

¹⁰ Parlamentul României, *Lege* (nr. 258 din 23 iunie 2006) *pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 820 din 19 noiembrie 2003.

incompletă și relativ sărăcită din pricina unor neglijențe sau din lipsa cunoștințelor de specialitate. În fond, definiția patrimoniului trebuia să cuprindă toate vestigiile vieții umane, *indiferent dacă au fost reperate sau nu*.

Definiția acceptată de legiuitor nu permite protejarea acelor situri – și, în cazul României, lipsesc prospectările sistematice a regiuni întregi – care ne sunt cu totul necunoscute. Scopul legislației de protecție a patrimoniului este tocmai de a elimina posibilitatea distrugerii patrimoniului cunoscut și mai cu seamă a celui încă necunoscut.

Formulările au fost făcute de persoane nefamiliarizate cu legislația europeană specifică și nu țin cont de prevederile convențiilor semnate de România¹¹. De exemplu, în art 2, lit. j se spune: „Până la **finalizarea cercetării arheologice și luarea măsurilor corespunzătoare de protecție și punere în valoare a descoperirilor arheologice**, zonele de protecție a siturilor arheologice sau istorice instituite conform legii, sunt totodată și zone cu potențial arheologic reperat”¹², formulare care naște întrebarea: oare să se înțeleagă că TREBUIE CERCETAT TOT ca să poți PROTEJA!? – (în contradicție cu *Convenția de la Malta* art. 1).

Pentru ca protecția patrimoniului arheologic – în cea mai mare parte încă neidentificat! și cu atât mai puțin cercetat! – să fie efectivă, legea trebuie să fie cuprinzătoare și explicită.

Schimbările succesive au scăpat din vedere obiectivul principal al *Ordonanței 43/2000*, cel care s-a păstrat doar în titlul legii, și anume: *protejarea patrimoniului arheologic*¹³.

Prin modificarea din art. 1, obiectivul principal a ajuns să fie stabilirea regimului juridic al descoperirilor și cercetării arheologice. Or, principal, cercetarea arheologică este o sumă de metode științifice proprii arheologiei, deci

¹¹ *Convenția de protecție a patrimoniului arheologic*, Londra, 1969, ratificată la 18.3.1997; *Convenția de la La Valetta*, cunoscută și sub numele *Convenția de la Malta*, ratificată ca L150/1997; *Convenția peisajului*, devenită L 451/2002; *Convenția de la Delphes*, 23/6/1985 – neratificată de România până în iulie 2006; *Convention Culturelle européenne*, Paris, 1954, ratificată la 19.12.1991; Recomandări UNESCO: *Récommandation concernant la protection sur le plan national du patrimoine culturel et naturel*, 1972; *Récommandation concernant la préservation des biens culturels mis en peril par les travaux publics ou privés*, 1968; *Recommandation concernant la sauvegarde de la beauté et du caractère des paysages et des sites*, 1962; *Recommandation définissant les principes internationaux à appliquer en matière de fouilles archéologiques*, 1956; ICOMOS: *Charte sur la Conservation et la Restauration des Monuments et des Sites* (Charte de Venise 1964) • *Jardins Historiques* (Charte de Florence 1981); • *Charte Internationale pour la sauvegarde des Villes Historiques*, 1987; • *Charte Internationale pour la Gestion du Patrimoine Archéologique*, Lausanne, 1990; • *Charte Internationale sur la Protection et la Gestion du Patrimoine Culturel Subaquatique* (1996); • *Charte Internationale du Tourisme Culturel* (1999); • *Charte du Patrimoine Bâti Vernaculaire* (1999); • *Principes à suivre pour la Conservation des Structures Historiques*; • *Charte ICOMOS, principes pour l'analyse, la conservation et la restauration des structures du patrimoine architectural* (2003).

¹² Legea 258/2006.

¹³ Art. 1 al *Ordonanței 43* preciza că „reglementează *protejarea patrimoniului arheologic* prin definirea regimului juridic al descoperirilor și al cercetării arheologice”.

cercetarea științifică NU POATE FI REGLEMENTATĂ juridic; doar cadrul în care se va face această cercetare, precum și obiectivele de avut în vedere pentru protejarea patrimoniului arheologic pot face obiectul unei legi.

Din toate modificările aduse ordonanței se constată că, pentru autorii modificărilor, patrimoniul arheologic mobil este pe primul loc, patrimoniul imobil fiind mereu în al doilea plan (art. 2). Pentru autorii modificărilor se pare că protecția patrimoniului arheologic mobil, ca parte a Tezaurului cultural național mobil, este un scop în sine. Or, patrimoniul arheologic este în primul rând amprenta imobilă a vieții desfășurate într-un anume spațiu și timp. Obiectul mobil nu poate fi privit fără contextul descoperirii¹⁴, fără structurile în care s-a descoperit.

Articolul 2.12 stabilește că evaluarea rezultatelor cercetării este mobilul definirii „statutului juridic de protejare” al unui sit. Or, protejarea unui sit trebuie asigurată și acelor nenumărate situri care nu pot (și nici nu trebuie) cercetate, dar trebuie protejate tocmai pentru valoarea lor estimată. Marele complex arheologic de la Troesmis (Turcoaia, jud. Tulcea) trebuie protejat, cu toate că nu au existat proiecte de cercetare și nu au existat fonduri pentru abordarea unei cercetări sistematice complexe a unui sit care continuă din sec I î. Hr. și până în sec. al XIV-lea d. Hr. și se întinde pe câteva hectare.

Pentru autorii modificărilor nu este foarte clar că cercetarea arheologică NU este în OPOZIȚIE cu clasarea bunurilor arheologice, și acest fapt se reflectă, cu efecte nebanuite în practica zilnică și în actul juridic, prin formularea neadecvată din art. 2, lit. a: „regimul juridic general al descoperirilor și al cercetării arheologice cuprinde ansamblul de măsuri [...] menite să asigure prospectarea, identificarea, decopertarea, inventarierea, conservarea și restaurarea, asigurarea pazei, întreținerea și punerea în valoare a bunurilor arheologice, precum și a terenurilor în care se găsesc acestea, în vederea cercetării sau, după caz, clasării acestora ca bunuri culturale mobile sau ca monumente istorice”. Formularea nefericită induce ideea că cercetarea unui sit nu ar duce, ca urmare a evaluării rezultatelor, la clasarea acestuia în lista monumentelor. Nu este deci de mirare că în mentalitatea unor funcționari ai Ministerului Culturii și Cultelor și a unor investitori care sunt obligați să finanțeze cercetări preventive, situl poate fi distrus, indiferent ce valoare patrimonială are, ca urmare a cercetării și alcătuirii unei baze de date, prin înregistrarea rezultatelor obținute!

Cercetarea sistematică este definită pe baza criteriului *durată* (art. 2, lit. d), ceea ce este absolut neconcludent; ea trebuie definită prin obiectivul științific propus și urmărit, căci poate dura chiar și un singur an!

Cercetarea preventivă doar a *siturilor reperate* (art. 2) introduce în discuție o categorie definită la art 2, lit. j în așa fel că doar cineva de bună credință va voi să înțeleagă că se vor face cercetări preventive și în cazul în care patrimoniul arheologic a fost descoperit întâmplător (art 2, lit. k), cu ocazia începerii unor lucrări de amenajare sau de construcție într-o zonă în care nu fusese **reperat** până atunci...

¹⁴ *La Valetta*, art. 1, al. 2, pct. i: „la sauvegarde et l'étude permettent de retracer le développement de l'histoire, de l'humanité et de sa relation avec l'environnement naturel.”

Aici este cazul să aduc în discuție enumerarea **teledetecției** printre posibilele cauze ale evidențierii „neprevăzute” de patrimoniu arheologic. Teledetecția este o metodă de cercetare științifică, bazată în principal pe fotografie aeriană (nu numai luată din sateliți!) și are o ramură specială pentru patrimoniul arheologic (**arheologie aeriană**) folosită de la începutul secolului al XX-lea. Prin efectuarea de fotografii aeriene în condiții potrivite apar, ca într-un plan, toate urmele de construcții, necropole etc. Această tehnică a fost folosită în toată lumea (după dispariția „secretomaniei” comuniste, și în țările din lagărul sovietic) pentru reperarea eficientă și rapidă a urmelor arheologice. Faptul că *Legea 258/2006* enumeră teledetecția la capitolul patrimoniu descoperit „întâmplător”, scoate în evidență o carență de mentalitate (dacă nu de profesionalism?!), care explică de ce în România nu există nici la începutul secolului al XXI-lea un program național de reperare pe baza fotogrametriei a siturilor arheologice. Această carență, evidențiată involuntar prin locul ce se rezervă teledetecției în *Legea 258/2006*, este cu atât mai gravă cu cât trecem prin cea mai agresivă perioadă de construcții și amenajări de teritoriu din istoria acestei țări. În toată Europa, pe baza studierii aerofotogrametrice, s-au alcătuit hărți exacte și din ce în ce mai complete privind patrimoniul arheologic. Pe baza acestor hărți exacte se poate face o programare științifică a cercetării, protecției și, în primul rând, se poate evalua impactul unor proiecte asupra patrimoniului arheologic, permițând adoptarea soluțiilor celor mai puțin periculoase pentru acesta.

În ceea ce privește definiția sitului arheologic declarat „zonă” de interes național (situl ar fi trebuit să fie cel declarat de interes național, nu zona!), se evidențiază și mai acut că redactorul modificărilor nu este familiarizat cu problemele privind categoriile cărora vrea să le asigure regimul juridic. După afirmarea valorii sitului arheologic pentru istoria și cultura națională, aceasta este redusă în funcție de bunurile mobile din categoria celor de Tezaur cultural național **mobil**¹⁵ sau de cele demne de Lista patrimoniului mondial. Desigur, multe situri din România sunt de recomandat în categoria monumentelor mondiale, dar foarte importante situri pentru cultura românească nu vor fi înscrise pe lista celor mondiale; Legiuitorul trebuia să rezerve acestor situri de interes național un loc privilegiat în strategia protejării, cercetării și punerii în valoare!

Desigur, legislația europeană ar fi trebuit să își găsească locul și în recenta modificare a Ordonanței 43/2000, pe care ar fi trebuit să o îmbunătățească pentru a conserva generațiilor viitoare cât mai mult din patrimoniul arheologic al acestui popor și asta mai ales că pentru cea mai mare parte a istoriei nu dispunem de alte surse în afara celor arheologice!

¹⁵ Un sit poate fi de importanță națională, fără să fie definit prin obiecte de patrimoniu mobil – un exemplu categoric sunt „valurile lui Traian”, sisteme de fortificații de mai mare sau mică întindere, în care nu se găsește niciun material arheologic! Poate așa ne putem explica de ce aceste sisteme de fortificații – parțial necercetate – nu sunt incluse în lista monumentelor și nu se iau măsuri de punere la adăpost față de distrugerea continuă prin arături sau excavarea pământului.

Păstrarea 'in situ', în condițiile naturale, a monumentelor și siturilor este obiectivul fundamental al protejării patrimoniului arheologic, aici fiind incluse conservarea lor pe termen lung și grija pentru documentele, colecțiile etc. care le definesc (*Conv. Malta*, art. 4, lb, al. 2).

„Principiul fundamental este că orice acțiune asupra patrimoniului arheologic trebuie să distrugă un minimum de martori arheologici necesar în procesul de atingere a scopului științific sau de conservare. Metodele de intervenție nedistructive – observațiile aeriene, observațiile pe teren, observații subacvatice, eșantionaj, prelevările, sondajele trebuie să fie încurajate în toate situațiile, fiind preferabile unor săpături integrale” (*Conv. Malta*, art. 3, I b, al. i și ii).

Patrimoniul arheologic trebuie conservat în contextul său original. Acest principiu subliniază necesitatea păstrării, conservării și gestiunii adecvate. De aici decurge faptul că patrimoniul arheologic nu trebuie nici expus riscurilor și consecințelor săpăturilor, nici abandonat în starea de după săpături; trebuie garantat în prealabil o finanțare care să permită menținerea și conservarea (*Convenția de la Lausanne*, 1990, art. 6). Orice translație violează principiul conservării în condițiile originare.

Nici *Legea* 258/2006, nou adoptată, nu prevede cu fermitate obligația de a se conserva 'in situ' descoperirile importante, doar posibilitatea (neluată în considerare în practică) ca investitorul să fie obligat a schimba proiectul, în funcție de rezultatul cercetărilor.

Până în 1990, *din cauză că s-a acceptat ca implacabilă decizia politică, nu s-a întreprins nimic pentru a impune salvarea in situ a unor situri de cea mai mare importanță. Dierna romană a fost inundată de lacul hidrocentralei de la Porțile de Fier, practic fără a fi cercetată; municipium Ampelum a fost excavat, înainte de a veni comisia Consiliului Culturii și Educației Socialiste să investigheze cererea de a se schimba amplasamentul unei uzine chimice, la Zlatna, pentru a nu se distruge, necercetat, un oraș roman – sediu al procurator aurariorum din Dacia. Canalul Dunăre-Marea Neagră a distrus, prin excavare sau acoperire cu pământ excavat, nenumărate cetăți și castella, necercetate, de pe cele două sisteme de fortificație, dintre Cernavodă și Constanța, despre a căror origine și datare se poartă discuții, fără să se fi întreprins o cercetare sistematică. De fapt, mentalitatea curentă a arheologilor este că trebuie dată descărcarea de sarcină arheologică, care este baza oricăror avize de construcții, indiferent de natura descoperirilor făcute, pentru că „investitorul plătește cercetarea”.*

În *Legea* 462/2003, art. 23/1, se consideră distrugere a unui monument numai acea acțiune care precede certificatul de descărcare de sarcină arheologică. Teoretic, aceasta ar trebui să fie situația, dacă anularea protecției asupra unui teren cu patrimoniu arheologic s-ar face doar după o evaluare exactă a situației și a valorii descoperirilor; dar constatăm, în practică, eliberarea fără discernământ a acestor certificate de descărcare de sarcină arheologică (exemple: *Alburnus Maior* = Roșia Montană; *Colonia Aurelia Apulum* = Alba Iulia – Partoș, *Municipium*

Septimium Apulum = Alba Iulia – platoul romanilor; *Callatis* = Mangalia, *Tomis* = Constanța etc.), astfel încât se produce distrugerea unor situri de interes național „cu avizul specialiștilor”.

Deja prin *Legea 462/2003*, art. 5, s-a permis eliberarea descărcărilor de sarcină arheologică de către direcțiile locale ale patrimoniului, în cazul edificării locuințelor private. Legea modificată păstrează această prevedere, deși organismelor descentralizate ale MCC le lipsește personalul suficient și corespunzător calificat.

Evident, nu este vorba de faptul că descentralizarea este nepotrivită, ci de faptul că legea protecției patrimoniului arheologic evită să impună nevoia conservării *in situ* a vestigiilor – cu atât mai mult a celor de importanță națională. În „spiritul” legii, se permite „descărcarea de sarcină arheologică” pe aria „construcției” autorizate – adică indiferent dacă este vorba de o groapă menajeră sau de ruinele unui oraș întins; locuința se poate ridica după o cercetare „preventivă” care are ca rezultat doar înregistrarea „rezultatelor” cercetării și ridicarea materialelor mobile... Prin această metodă, pas cu pas se distrug situri ca acelea de la Apulum (Alba Iulia – cel mai important și extins sit roman din Dacia – în fapt două orașe și un castru, fiecare cu statut juridic propriu), care ocupaseră zeci de hectare și care fuseseră introduse în planul de urbanism general, cu specificarea categoria A...

Legiuitorul se mulțumește cu obținerea unui „maximum de informații referitoare la patrimoniul arheologic din zona cercetată” (art. 2, 5).

Autoritățile locale sunt încă opace la prevederile legii și nu-și respectă decât în cazuri excepționale obligațiile de a păstra și valorifica patrimoniul arheologic, ca pe un tezaur propriu. Se pare însă că nu este doar o „scăpare” de redactare a legiuitorului, dacă luăm în considerare faptul că și în siturile categoria A (categorie definită în *Legea 259!*)¹⁶ descărcarea de sarcină arheologică se acordă de către serviciile deconcentrate ale MCC (art 5. 5). Din 2003, de când a fost introdusă în *Legea 462/2003* această catastrofală „descentralizare”, pe terenul care până la 1990 fusese teren agricol, s-au ridicat „locuințe” care au distrus locuirea romană de pe dealul Furcilor sau din cartierul Partoș de la Alba Iulia. Situația este aceeași și la celelalte situri categoria A, Romula (Reșca) sau Ulpia Traiana Sarmizegetusa...

Adică se legiferează distrugerea fără limite a siturilor de importanță națională, prin aprobarea construirii de vilă după vilă!!!

La discuțiile (de altfel, sub orice nivel) de la masa rotundă privind „Strategia cercetării în arheologie”, din 27 mai 2005, organizată în cadrul *Sesiunii naționale anuale de rapoarte* de la Mangalia, s-a afirmat, fără ca cineva din Comisia Națională de Arheologie (CNA) să se sesizeze, că nu poate fi oprită distrugerea sitului categorie A de la Alba Iulia-Partoș, necercetat, căci dreptul de proprietate

¹⁶ Parlamentul României, *Lege* (nr. 259 din 23 iunie 2006) *pentru modificarea și completarea Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 573 din 3 iulie 2006.

este garantat; cel care de câțiva ani are sarcina să protejeze cel mai important sit roman din Dacia ne-a spus fără ezitare că va uza de dreptul de proprietar și își va ridica o casă pe ruinele orașului antic!

Deci, de la litera legii la situația din teren este o cale încă foarte lungă.

În ceea ce privește instituțiile de specialitate, prin modificările aduse *Legii* 378/2001 în 2003 și prin finalizarea *Legii* (422/2001) *protejării monumentelor istorice*¹⁷ cele două Comisii Naționale – cea a Monumentelor Istorice¹⁸ și cea de

¹⁷ Parlamentul României, *Lege* (nr. 422 din 18 iulie 2001) *privind protejarea monumentelor istorice*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 407 din 24 iulie 2001.

¹⁸ Prin *Decret* (nr. 91 din 5 februarie 1990) privind înființarea și organizarea Comisiei naționale a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice („M.Of. al României”, Partea I, nr. 20 din 6 februarie 1990, art. 1) se înființa, „pe lângă Ministerul Culturii, Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice ca *instituție autonomă*”, care avea ca atribuții să coordoneze toate activitățile de evidență, protejare, conservare, restaurare și punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice din unitățile teritorial-administrative, având regimul proprietății de stat, obștești sau particulare. „*Hotărârile comisiei în domeniul său de activitate sunt obligatorii.*” Tot atunci s-a creat și Direcția monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, instituție bugetară *cu personalitate juridică, organ operativ al Comisiei naționale*. În 1994, prin *Ordonanța* (de guvern) nr. 68 (publicată în „M.Of. al României”, Partea I, nr. 247 din 31 august 1994), Direcția monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice nu numai că și modifică denumirea, dar devine un simplu departament al Ministerului Culturii.

Președintele din acel moment al Comisiei Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, domnul Răzvan Teodorescu, a protestat „energic” în momentul în care a fost pus în fața unei schimbări produse fără consultarea sa (de fapt a întregii Comisii!). În „Evenimentul zilei” a apărut articolul: Dl. Răzvan Teodorescu protestează: **PATRIMONIUL CULTURAL, dintr-o trăsătură de condei REVENIRE la „puciul” din 1977.** În *Monitorul Oficial* nr. 274 din 31 aug 1994 a fost publicată o *Ordonanță* privind protejarea patrimoniului Cultural național, act guvernamental care privește, între altele, sfera monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice. Absent din țară până în ziua de 4 septembrie, am luat la cunoștință de acest document, luni 5 septembrie, aflând cu stupeoare din text – articol 9, punctul a – că o *Comisie Națională pe care o prezidez, aceea a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, își are numele schimbat, dintr-o nefericită trăsătură de condei, în cel de Comisia Națională a Monumentelor Istorice, fără ca nimeni să mă fi consultat în legătură cu aceasta. Numele de până acum al Comisiei – o spun pentru necunoșterii domeniului – răspunde unor concepte moderne și se aliniază unor norme internaționale pe care, aproape firesc, funcționarul incompetent care a propus această modificare le ignoră senin și suveran. Cu o stupeoare egală am constatat un fapt poate și mai grav. Prin articolul 9, punctul c, actuala *Direcție a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice – recreată în 1990 după samavolnică desființare din 1977 a Direcției Patrimoniului Cultural Național – este „reorganizată ... în cadrul Ministerului Culturii”, ceea ce echivalează practic, în această formulare, cu transformarea sa dintr-un centru de restaurări și cercetări științifice, cu personalitate juridică, într-o direcție ministerială lipsită de o asemenea personalitate. O trăsătură de condei pe care o pot califica, eufemistic doar, prostescă, vine să echivaleze, ca gravitate și consecințe această parte a ordonanței guvernamentale din 1994 cu acțiunea dictatorială și abuzivă din 1977. Voind să pun aceste modificări ale situației actuale – care este și convenabilă și corespunzătoare criteriilor europene ale domeniului – numai pe seama incompetenței și a inculturii funcționarului care a pregătit textul, promovat cu atâta ușurință și lipsă de spirit critic de către factorii guvernamentali, protestez energic împotriva pasajelor incriminate și atrag atenția asupra implicațiilor grave pe care o asemenea ordonanță le are pentru ceea ce obișnuim să numim mereu, banalizând aproape, termenii „ imaginea României în lume”. În calitatea mea de președinte al Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, cer ministrului Culturii Marin Sorescu și primului-ministru Nicolae**

Arheologie –, nu mai au putere de decizie în domeniul protejării patrimoniului, ele au fost reduse la *un rol decorativ – doar consultativ pentru deciziile pe care le iau funcționarii Ministerului Culturii și Cultelor! Legea 258/2006* păstrează modificările anterioare, consfințind decizia funcționarilor MCC în detrimentul deciziei oamenilor de specialitate.

Deoarece în ultimii ani funcționarii publici s-au schimbat pe criterii politice, soarta patrimoniului istoric și arheologic este în funcție de rezultatul alegerilor...

Criteriile de alegere a membrilor CNA, ca și ai Comisia Națională a Monumentelor Istorice (CNMI) au fost puse la latitudinea MCC și a funcționarilor săi, ca urmare în acest fel se elimină orice independență în hotărârile celor două comisii care ar trebui să acționeze absolut liber și profesionist și numai în scopul protejării patrimoniului arheologic și istoric național.

În anii următori celui de al doilea război mondial, prin crearea institutelor și a Comisiei Naționale de Arheologie, al cărei președinte – prin statut era directorul institutului de Arheologie din București, Academia Română a preluat rolul efectiv de coordonare a activității în cercetarea arheologică.

Treptat, Comisia Națională de Arheologie a fost acaparată de Ministerul Culturii și Cultelor, dar se păstrase autoritatea științifică a Academiei Române. *Legea 258/2006* a consfințit monopolul absolut al MCC asupra patrimoniului arheologic; se elimină „autoritatea științifică” a Academiei Române asupra Comisiei Naționale de Arheologie.

Reducerea CNA la doar 21 membrii face ca în Comisie să nu existe cel puțin câte doi specialiști pentru fiecare perioadă istorică și pentru fiecare din provinciile istorice ale țării. Acesta este motivul că nu pot avea loc dezbateri științifice pentru aprobarea unui program de cercetare coerent, fără risipă de fonduri și fără paralelisme inutile.

Comisia Națională de Arheologie nu are timpul să analizeze și să se pronunțe în deplină cunoștință de cauză asupra variatelor aspecte ridicate de activitatea complexă de cercetare și protejare a patrimoniului arheologic. De altminteri, CNA avizează anual și cercetările arheologice, fără a respecta principiile raționale, fără a ține cont de obligația de a asigura calitatea cercetărilor (*Convenția de la Malta*, art. 3).

Am considerat necesară această accentuare a problemelor celor mai importante care ar fi trebuit să fie cuprinse în legea nou adoptată pentru protecția patrimoniului arheologic pentru ca aceasta să-și atingă scopul.

Văcăroiu urgenta revizuire a pasajelor respective din ordonanța guvernamentală la care m-am referit (Prof. univ. dr. Răzvan Theodorescu, membru corespondent al Academiei Române). Devenind ministru al Culturii și Cultelor, în 2001, dl acad. R. Theodorescu nu numai că nu a reparat greșeala „prostească” și „incompetența și incultura funcționarului care a redactat ordonanța” din 1994, dar acceptă prin modificările aduse (în 2003) *Legii 378/2001* și prin definitivarea *Legii* (nr. 422/2001) *protejării monumentelor istorice* ca cele două comisii ale Ministerului Culturii – cea a Monumentelor Istorice și cea de Arheologie – să nu mai aibă putere de decizie în domeniul protejării patrimoniului, ci să se reducă la *un rol decorativ*.

